

๒

ประติมากรรม : เมื่อข้าพเจ้าได้โคจรหมุนรอบตนเอง When I Have Revolved Around Myself

ภาณุ อุดมเพทยกุล¹
Panu Udompethaikool

1. บทคัดย่อ

โครงการเมื่อข้าพเจ้าได้โคจรหมุนรอบตนเองนี้ เป็นโครงการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม เพื่อต้องการสร้างสรรค์ประติมากรรมที่สื่อแสดงถึงการพิจารณาสำรวจตนเอง การคอยเตือนสติของตนเอง และการเกิดความสงบสุขภายในจิตใจของตน ที่ได้จากการศึกษาเนื้อหาสาระในคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา โดยท่านพุทธทาสภิกขุ อันเป็นการโน้มน้าเนื้อหาสาระในหลักธรรมสู่การปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง โดยผ่านกระบวนการในการ สร้างสรรค์ประติมากรรมตามทัศนคติและความเข้าใจของตนเองที่มีอยู่ในขณะนี้

โครงสร้างโดยภาพรวมเป็นรูปทรงของมนุษย์ เนื่องด้วยการปฏิบัติอานาปานสติภาวนาเป็นการกำหนดลมหายใจเข้าออก ซึ่งทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติ นั้นได้มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนอยู่แล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้อะไรประกอบ โดยรูปทรงที่มีลักษณะอาการหมุนวนนั้นได้อ้างอิงมาจาก “โมหะ” คือความไม่รู้ ส่วนทัศนธาตุ สำหรับใช้ในการสร้างสรรค์ อาทิ เส้น ปริมาตร และพื้นที่ว่างนั้น เมื่อดูแล้วก่อให้เกิด

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยทุนสนับสนุนการวิจัย จากเงินกองทุนวิจัยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความรู้สึกที่นุ่มนวล อันเป็นการสื่อแสดงถึงความเต็มอิ่มของรูปทรงมนุษย์ที่เป็นผลมาจากการกำหนดลมหายใจเข้าออก

คำสำคัญ: ประติมากรรมร่วมสมัย, อานาปานสติภาวนา, โคจรรอบตนเอง

2. Abstract

When I Have Revolved Around Myself is a project of creative sculpture aimed to display about self-exploration, self-esteem, and inner peace, the content studied from A Handbook for the Practice of ANAPANASATIBHAVANA by Buddhadasa Bhikkhu. Through the process of creating the sculpture followed the attitudes and understanding that one may have at the moment, it is how one incorporates Buddhist principles into their daily lives as well.

The overall structure of the sculpture is a human figure. Due to the practice of ANAPANASATIBHAVANA is about concentrating on the breath going through one's nose, all the necessary for the practice is what already exists in all human being. Therefore, there shall not be anything else one may need. The swirl shape is referred from "Delusion," illusion loss of consciousness. The visual elements used in this creation are lines, volume and empty space. When looking at the sculpture, one may feel such a gentle feeling, the expression of satiated human shape achieving the mindful of breathing.

Keywords: Contemporary Sculpture , Anapanasati Bhavana, Revolved Around Myself

3. บทนำ

ผู้เขียนได้ผ่านการดำเนินชีวิตตามแต่ใจปรารถนาของตนเองมาพอสมควร ถูกบ้าง ไม่ถูกบ้าง ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง โดยแทบไม่เคยได้ใกล้ชิดหรือไม่ได้มีการโน้มน้าหลักคำสอนของศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะไม่ได้ตั้งใจศึกษาเรียนรู้อย่างเอาจริงเอาจังอะไร หรืออาจเพราะเห็นว่ายังไม่สำคัญ หรือว่ายังไม่ถึงเวลาก็ตาม จนกระทั่งได้มีโอกาสพบเจอกับอุปสรรคที่ตนเองคิดว่าจะมีความยากหากต้องเผชิญ หรือยากต่อการที่จะรับมือ จึงได้เริ่มต้นทำการศึกษาจากการอ่านหนังสือธรรมะด้วยตนเอง และจนกระทั่งได้มีโอกาสอ่านหนังสือคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา โดยท่านพุทธทาสภิกขุ ส่งผลให้ผู้เขียนได้นำอุปสรรคต่างๆ เหล่านั้นมาทำการพิจารณาใหม่ แล้วพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นต่างได้เริ่มต้นที่ตัวของเรา ภายในจิตใจของเราเอง และที่สุดนั้นเราก็สามารถที่จะจบสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้ด้วยตนเอง ภายในจิตใจของตนเองได้เช่นเดียวกัน แต่จะต้องมีแนวทางหรือกระบวนการที่ถูกที่ควร สำหรับการที่จะจบหรือระงับสิ่งต่างๆ ที่ก่อให้เกิดเป็นความทุกข์ให้ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด

4. วัตถุประสงค์

4.1 เพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมจากการศึกษาเนื้อหาสาระจากคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา

4.2 เพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมที่สื่อแสดงถึงการพิจารณาสำรวจตนเอง การคอยเตือนสติของตนเอง และการเกิดความสงบสุขภายในจิตใจของตน

5. วิธีการดำเนินงานและกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน

5.1 การกำหนด วิเคราะห์ข้อมูล จากประสบการณ์ตรง แรงบันดาลใจ หรือที่มาต่างๆ ในการสร้างสรรค์

5.1.1 คู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา พุทธทาสภิกขุ สำนักพิมพ์ธรรมสภา ผู้เขียนได้ศึกษาทบทวนจากการอ่าน และทดลองปฏิบัติเท่าที่จะสามารถปฏิบัติได้ตามคู่มือฯ ซึ่งในเบื้องต้นที่ได้เริ่มศึกษา ผู้เขียนเกิดความไม่มั่นใจที่จะริเริ่มกระบวนการสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยาก และไม่เข้าใจเนื้อหาในบางตอนที่ลึกซึ้งหรือไม่เคยปฏิบัติมาก่อน แต่เมื่อได้อ่านเนื้อความตอนหนึ่งที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า “เป็นคู่มือจำเป็นที่จะต้องรู้ไว้ สำหรับการปฏิบัติอานาปานสติ หรือแม้แต่เพียงจะศึกษาเฉยๆ ยังไม่ปฏิบัติ ก็ต้องให้มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องอย่างนี้ จึงเรียกว่าต้องมีคู่มือที่ถูกต้อง” (พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป.: 176) จึงส่งผลให้ผู้เขียนเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่แผ่วไว้ด้วยกำลังใจ และต้องการที่จะสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่สื่อถึงหลักธรรม เพื่อให้เกิดมีความสงบสุขขึ้นภายในจิตใจของตนจากการเฝ้ามองสำรวจตนเอง จนกระทั่งสามารถคอยเตือนสติของตนเองได้ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานในชุดโครงการนี้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในการวิเคราะห์ผลงาน

5.1.2 ผลงานประติมากรรมของนนทิวรธรณ์ จันทนะพะลิน ที่เกี่ยวข้องในหลักธรรม เช่น พ่อพระของลูก ปางสมาธิ และสมาธิ (นนทิวรธรณ์ จันทนะพะลิน. 2544: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งผู้เขียนมีความสนใจในการกำหนดเส้นและปริมาตรของประติมากรท่านนี้ที่ดูแล้วมีความรู้สึกที่อึมเิบ ดูสบายตา และเกิดความสงบ

5.1.3 ผลงานประติมากรรมของวิชัย สิทธิรัตน์ ที่เกี่ยวข้องในหลักธรรม เช่น ระฆัง หยุค และข้างขึ้นข้างแรม (วิชัย สิทธิรัตน์. 2550: 32-34) โดยผู้เขียนมีความสนใจในการนำเสนอสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ประติมากรท่านนี้ได้นำมาใช้ เช่น ระฆัง รูปทรงเรขาคณิต และข้างขึ้นข้างแรม เป็นต้น

5.1.4 ผลงานประติมากรรมของเข้มรัตน์ กองสุข ที่เกี่ยวข้องในหลักธรรม เช่น กำหนดจิต กลุ่มประติมากรรมชุดจงกลม และพุทโธ (เข้มรัตน์ กองสุข. 2549: 20-27) ซึ่งผู้เขียนมีความสนใจในการสร้างรูปทรงด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น การลดทอน การเพิ่มเติม และการเจาะคว้าน เป็นต้น

5.1.5 ผลงานประติมากรรมของสมมติ พลชัย ที่เกี่ยวข้องในหลักธรรม เช่น รากะแห่งตัวตน (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2550: 43) และกามสุขัล

ลีกานูโยค (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2551: 42) ซึ่งผู้เขียนมีความสนใจในการเลือก นำเนื้อหาเรื่องราวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในแง่ของกิเลสตัณหา มาใช้ในการ สร้างสรรค์ประติมากรรม

5.2 การวิเคราะห์ทัศนธาตุ การจัดองค์ประกอบ หรือ ฯลฯ ที่นำมาใช้ สร้างสรรค์

5.2.1 การวิเคราะห์ทัศนธาตุที่ใช้สร้างสรรค์

เส้น : ใช้เส้นจากรูปทรงของมนุษย์ที่ลดทอนรายละเอียดใน บางส่วนลง ให้เกิดเป็นเส้นที่ดูแล้วมีความต่อเนื่องและลื่นไหล เนื่องจากจะสัมพันธ์ กับการกำหนดลักษณะการใช้ปริมาตรในการสร้างสรรค์ ร่วมกับการใช้เส้นที่หมุน วนโดยรอบ ซึ่งหากมองจากด้านตรงในบริเวณที่เป็นขอบของปลายทางด้านซ้ายกับ ทางด้านขวาของชิ้นงาน จะเห็นเส้นที่เป็นรูปร่างของมนุษย์ โดยเส้นที่หมุนวนเหล่านี้ สัมพันธ์กันกับความหมายของโมหะ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป และเส้นตรงที่เกิดจากการ ตัดแบ่งส่วนของรูปทรงในแนวตั้ง เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงการละวางกระทั่งหายไป ของตัวตนอันเกิดจากการศึกษาปฏิบัติอานาปานสติภาวนา

ระนาบ : ในผลงานชิ้นที่ 3 “พอใจในสุข” ระนาบจะอยู่ที่ด้าน บนซึ่งมีลักษณะคล้ายผิวน้ำอยู่ภายในภาชนะ กับผลงานชิ้นที่ 4 “มีจึงมี” ใช้ระนาบ แสดงเป็นส่วนของพื้นที่ว่างที่อยู่ระหว่างเส้นรูปร่างของมนุษย์ที่อยู่ตรงปลายทางด้าน ขวาและด้านซ้าย กับอีกรูปแบบคือ ระนาบที่เกิดจากการตัดแบ่งส่วนของรูปทรงใน แนวตั้ง ให้เห็นเส้นรูปร่างภายนอกกับภายในที่เกิดจากการตัดแบ่งส่วนของรูปทรง ใน ผลงานชิ้นที่ 6 ถึงผลงานชิ้นที่ 16 โดยที่ระนาบจะมีลักษณะของพื้นผิวที่เรียบเนียน กว่าในส่วนที่เป็นปริมาตรของรูปทรง เพื่อให้เกิดความแตกต่างกับลักษณะพื้นผิวของ ปริมาตรที่อยู่ภายนอกกับระนาบที่อยู่ภายในรูปทรง ซึ่งเป็นการสื่อแสดงถึงความสงบ ที่อยู่ในใจของผู้ที่ฝึกปฏิบัติอานาปานสติภาวนา

ปริมาตร : การกำหนดลมหายใจเข้าออกของการปฏิบัติอานา ปานสติภาวนา ส่งผลให้ผู้เขียนได้กำหนดให้ปริมาตรของชิ้นงานดูแล้วรู้สึกถึงความ เต็มอิ่มนุ่มนวลจากการกำหนดลมหายใจเข้าออก และเลือกใช้การหล่อผลงานด้วย

ปูนปลาสเตอร์ เพื่อให้เกิดความนุ่มนวลจากผิวเนื้อที่ขาวเนียนของวัสดุและจากการสร้างรูปทรงที่ได้นําลักษณะของการกลิ้งมาใช้ในโครงการนี้ อาจจะส่งผลให้รูปทรงที่เกิดขึ้นค่อนข้างที่จะมีความสมมาตร แต่ผู้เขียนได้เลือกใช้การปั้นขึ้นรูปทรงด้วยการทำระนาบเป็นเส้นรอบนอกของรูปทรงในแนวตั้งให้ออกมาจากศูนย์กลาง 8 ทิศทางเพื่อให้สามารถตรวจสอบทั้งเส้นและปริมาตรได้ จากนั้นค่อยเติมเนื้อดินเข้าไปและปั้นตกแต่งให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันทั้งเส้นและปริมาตร ซึ่งที่ผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีนี้ในการขึ้นรูปผลงาน เนื่องด้วยไม่ต้องการให้ชิ้นงานเกิดความสมมาตร หรือดูแล้วเกิดความรู้สึกที่ค่อนข้างแข็งจากการกลิ้ง (ดูที่ภาคผนวก : การขึ้นรูปด้วยระนาบเส้นรอบนอก 8 ทิศทาง)

พื้นที่ว่าง : เป็นพื้นที่ว่างที่เกิดขึ้นจากรูปทรงของมนุษย์ และในผลงานเกือบทุกชิ้นจะมีลักษณะรูปทรงที่คล้ายกับการสร้างชิ้นงานด้วยการกลิ้ง จึงเกิดลักษณะของเส้นและปริมาตรที่หมุนวนไปโดยรอบรูปทรง อีกรูปแบบหนึ่งเกิดจากรูปทรงของมนุษย์ที่กลักลับกลายเป็นพื้นที่ว่าง ส่วนพื้นที่ว่าง กลักลับกลายเป็นรูปทรงแทน เพื่อแสดงถึงการละวาง การว่างจากอัตตา หรือการแสดงให้เห็นถึงอนิจจัง คือความไม่เที่ยงและพื้นที่ว่างที่เกิดขึ้นระหว่างรูปทรงทั้งจากเส้นรูปร่างและระนาบที่เกิดขึ้น โดยส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงให้เห็นถึงการแบ่งตัวออกของรูปทรงมนุษย์ เพื่อให้รู้สึกถึงการหายไปจากการละวางตัวตนได้เป็นส่วนๆ หรือทีละส่วนไป

5.2.2 โครงสร้างของรูปทรงที่มีลักษณะการหมุนวนโดยรอบ

การที่ผู้เขียนได้เลือกใช้ลักษณะของการหมุนวนไปโดยรอบหรือการวนไปโดยรอบนั้น ในเบื้องต้นเพราะเสมือนเป็นอาการในการมองสำรวจตนเอง หรือการพิจารณาตนเองในทุกๆ ด้าน และเมื่อได้อ่านคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา จึงพบว่าอากัปภิกิริยาที่คิดเห็นอยู่ในเบื้องต้นนี้เป็นลักษณะที่ใกล้เคียงกับความหมายของ “โมหะ” คือจิตที่มีอาการไม่รู้จะอย่างไร ได้แต่วิ่งวนอยู่รอบๆ ด้วยความสงสัย (พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป.: 208) หรือตามความหมายคือ “ความหลง ความไม่รู้ตามเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์. 2551: 326) ซึ่งจากความหมายดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการสร้างรูปทรงของผลงานประติมากรรมโครงการสร้างสรรค์นี้

5.2.3 การปฏิบัติอานาปานสติภาวนาเป็นการกำหนดลมหายใจเข้าออก ดังนั้นผู้เขียนจึงกำหนดให้เส้นรูปร่างทั้งของรูปทรงและพื้นที่ว่างของชิ้นงานเกิดความรู้สึกที่ดูแล้วนุ่มนวลมีความลื่นไหลทางสายตา เพื่อสื่อแสดงถึงความเต็มอิมของรูปทรงมนุษย์จากการกำหนดลมหายใจเข้าออก

5.3 กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน

5.3.1 การกำหนด และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ทั้งจากประสบการณ์ตรง แรงบันดาลใจ หรือที่มาต่างๆ เพื่อการสร้างรูปทรง

5.3.2 การวิเคราะห์ทัศนธาตุ การจัดองค์ประกอบ หรือ ฯลฯ ที่นำมาใช้สร้างสรรค์

5.3.3 การดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม (ดูที่ภาคผนวก)

5.3.4 การสรุปผล

6. ผลการศึกษา

6.1 ความรู้ความเข้าใจของผู้เขียนจากการศึกษาคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนาจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนาโดยท่านพุทธทาสภิกขุนี้ เป็นการเปิดมุมมองและทัศนคติในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถที่จะปรับประยุกต์เพื่อใช้สำหรับประเพณีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นการฝึกฝนตนให้สามารถรู้จักหรือเข้าใจในตนเองอย่างถึงที่สุด โดยเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุดและนับเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัวมนุษย์เราตั้งแต่วัยเด็กมาจนถึง “ลมหายใจ” ที่หล่อเลี้ยงร่างกายให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ อันเป็นสิ่งสำคัญซึ่งอยู่คู่ขนานกับปัจจัยสี่ กล่าวคือปัจจัยสี่ที่ครบถ้วนนั้นส่งผลเป็นคุณภาพของชีวิตที่ดี แต่ลมหายใจที่ดีนั้นส่งผลให้จิตใจและร่างกายสงบ สุข และมีความสุข อันเป็นสาระสำคัญอันประเสริฐของทุกๆ ชีวิต

ลมหายใจที่เกิดจากการฝึกกำหนด การทดลอง นับเป็นขั้นตอนเริ่มต้นการฝึกปฏิบัติของการปฏิบัติอานาปานสติภาวนา คือการฝึกกำหนดลมหายใจเข้าออก แล้วบังคับจิตใจให้อยู่ที่ลมหายใจ กระทั่งเกิดสมาธิ และกำหนดนิมิตขึ้น การฝึก

ให้เห็นสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์หรือทำให้เป็นทุกข์ แม้ว่าสิ่งนั้นๆ ในเบื้องต้นจะเสมือนว่าเป็นความปิติหรือความสุขก็ตาม การฝึกจิตให้ละวางความทุกข์ กระทั่งเกิดเป็นความสุขที่แท้จริง แล้วปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ สุดท้ายคือการเห็นอนิจจัง เห็นความคลายหรือก็คือการเห็นความดับ สู่การคืนทุกสิ่งแก่ธรรมชาติ ถือเป็นการเสร็จสิ้นการปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติอานาปานสติภาวนามีลำดับและขั้นตอนโดยสังเขปดังนี้

หมวดที่ 1 กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน(เกี่ยวกับกาย) เป็นการจัดการลมหายใจอันก่อให้เกิดสมาธิ

ขั้นที่ 1 ศึกษาเรื่องธรรมชาติของลม การกำหนดลมหายใจยาว

ขั้นที่ 2 การกำหนดลมหายใจสั้น

ขั้นที่ 3 ลมหายใจที่ปรุงแต่งร่างกาย โดยสามารถบังคับกายลมให้กายลมบังคับกายเนื้อ

ขั้นที่ 4 การทำกายสังขารให้ระงับ ให้เกิดสมาธิ

หมวดที่ 2 เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน(เกี่ยวกับเวทนา) โดยพิจารณาการปรุงแต่งจิต

ขั้นที่ 5 การรู้จักปิติ ความสุขที่ยังหยาบ ความสุขที่ยังหวั่นไหว

ขั้นที่ 6 การรู้จักความสุข

ขั้นที่ 7 การรู้จักจิตตสังขารให้ชัดเจน

ขั้นที่ 8 การระงับจิตตสังขารให้ได้

หมวดที่ 3 จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน(เกี่ยวกับจิต)

ขั้นที่ 9 การรู้ทั่วถึงในสิ่งที่เรียกว่าจิต รู้จักจิตทุกชนิด

ขั้นที่ 10 การบังคับจิตให้บันเทิงปราโมทย์ได้ตามที่ต้องการ

ขั้นที่ 11 การบังคับจิตให้ตั้งมั่น

ขั้นที่ 12 การบังคับจิตให้ปล่อยอารมณ์ร้าย เมื่อมีอยู่ในจิตเมื่อใด ปล่อยได้เมื่อนั้น

หมวดที่ 4 ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน(เกี่ยวกับธรรมะ หรือธรรมชาติ)

ขั้นที่ 13 อนิจจานุปัสสี การพิจารณาโดยความเป็นของไม่เที่ยง

ขั้นที่ 14 วิราคานุปัสสี การเห็นวิราคะ ความจางคลายแห่งความยึดมั่น

ขั้นที่ 15 นิโรธานุปัสสี การตามเห็นความดับอยู่

ขั้นที่ 16 ปฏินิสสัคคานุปัสสี การเห็นซึ่งความสลัดคืน, สลัดคืนไป

6.2 การวิเคราะห์ผลงานประติมากรรมโครงการเมื่อข้าพเจ้าได้โครงหมุนรอบตนเอง

6.2.1 ผลงานชิ้นที่ 1 “นิมิตเสมือน”

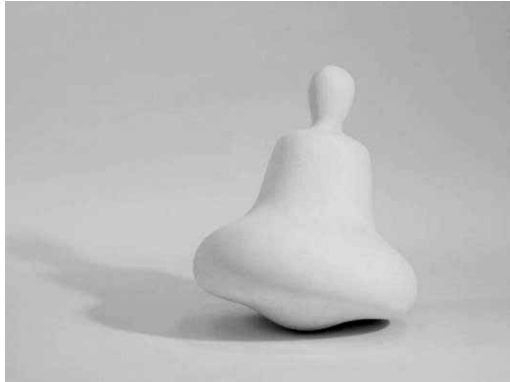

ภาพที่ 1 : “นิมิตเสมือน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 30 x 30 x 45 และ 32 x 45 x 32 ซม.

ผู้เขียนกำหนดให้มีรูปทรง 2 รูปทรงที่มีขนาดที่เท่าๆ กัน โดยรูปทรงมนุษย์เต็มตัวอยู่ในอาการของการเดินวนเป็นวงกลมไปรอบๆ กับรูปทรงศีรษะของมนุษย์ที่อยู่ในแนวเฉียงมีจุดสัมผัสอยู่บริเวณปลายจมูกตรงที่ลมหายใจเข้าออกต้องผ่าน เป็นการสื่อแสดงให้เห็นว่าจิตใจจะกำหนดให้เกิดนิมิตอย่างไรขึ้นมาและมีความแตกต่างในสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรูปทรงลักษณะ สี สัน แม้กระทั่งขนาดหรือสิ่งใดๆ นั้นไม่สำคัญ เนื้อแท้แห่งสาระสำคัญจะอยู่ที่การกำหนดลมหายใจเข้าออกจนเกิดเป็นสมาธิและสามารถที่จะบังคับให้ได้

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๕

6.2.2 ผลงานชิ้นที่ 2 “ตึ๋มดำในปิติ”

ภาพที่ 2 : “ตึ๋มดำในปิติ” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 40 x 40 x 47 ซม.

ผู้เขียนได้ใช้รูปทรงของผู้ที่กำลังนั่งสมาธิอยู่ในอาการสงบ แต่เนื่องจากหลงติดยึดอยู่ในความปิติ ซึ่งได้ส่งผลให้ความสงบที่เป็นอยู่ยังไม่ใช่ ความสงบหรือความสุขที่แท้จริง ผู้เขียนจึงได้ทำการเอียงเส้นแกนโครงสร้างของ รูปทรง โดยให้มีลักษณะภายนอกที่เอียงและหมุนวนอยู่กับที่ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความ สงบที่ดูยังไม่นิ่ง เป็นอาการของความปิติที่ยังฟุ้งซ่าน ส่งผลให้เกิดความโคลงเคลง ในความสงบขึ้น

6.2.3 ผลงานชิ้นที่ 3 “พอใจในสุข”

ภาพที่ 3 : “พอใจในสุข” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 54 x 54 x 45 ซม.

ผู้เขียนได้นำรูปทรงของคนอยู่ในอิริยาบถนั่งที่สบาย มีอารมณ์ของความสุข โดยที่ผู้เขียนได้นำรูปทรงของภาชนะคือแก้วน้ำที่มีน้ำอยู่เต็มแก้ว มาซ้อนผสานเข้ากับรูปทรงคนนั่งที่กำหนดขึ้นนี้ ให้เป็นเสมือนภาชนะที่มีรูปทรงเป็นมนุษย์ อันเป็นการสื่อแสดงให้เห็นถึงการไม่สนใจในสิ่งใด และกำลังจ่อมจมอยู่ในสภาวะที่มีความสุขนั้นๆ อย่างท่วมท้น เปรียบได้กับการหลงอยู่ในสิ่งที่ตนเองได้สร้างขึ้น แล้วเกิดความพอใจ และเฝ้าวนเวียนมองดูอยู่แต่สิ่งนั้นๆ จนไม่ไปไหน ส่งผลให้ทุกสิ่งทุกอย่างหยุดชะงักลง และไม่เกิดสิ่งใดๆ ต่อไป

6.2.4 ผลงานชิ้นที่ 4 “มีจิ้งมี”

ภาพที่ 4 : “มีจิ้งมี” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 36 x 85 x 43 ซม.

ผู้เขียนกำหนดให้ผลงาน “มีจิ้งมี” มีรูปทรง 2 รูปทรงที่มีความเป็นระนาบอยู่ขนานกัน โดยให้รูปทรงของมนุษย์กลับกลายเป็นพื้นที่ว่าง ส่วนพื้นที่ว่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ให้เป็นระนาบ รูปทรงแรกจะเป็นรูปทรงที่มีเส้นรูปร่างเฉพาะทางด้านหน้าของมนุษย์หันหน้าเข้าหากัน ส่วนอีกรูปทรงจะเป็นรูปทรงที่มีเส้นรูปร่างเฉพาะทางด้านหลังของมนุษย์หันหลังให้กัน เพื่อต้องการให้มนุษย์พึงสำรวจพิจารณาตนเองให้เห็นสาระสำคัญจากความว่างของสิ่งต่างๆ แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นตนเองก็ตาม

6.2.5 ผลงานชิ้นที่ 5 “มากจึงมาก น้อยจึงน้อย”

ภาพที่ 5 : “มากจึงมาก น้อยจึงน้อย” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 34 x 72 x 50 ซม.

ถ้าหากพิจารณาคิดหาเหตุผลหรือความจำเป็นในการที่มนุษย์จะต้องแบกยึดสิ่งต่างๆ ไว้มาก ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายในจิตใจขึ้น ผู้เขียนจึงกำหนดให้พื้นที่ว่างโดยรอบของมนุษย์ให้กลายเป็นรูปทรง ซึ่งมีอยู่ 2 รูปทรง ในอาการที่วนเวียนเป็นวงกลมอยู่โดยรอบ รูปทรงหนึ่งมีรัศมีของการวนที่เล็กกว่า ส่วนอีกรูปทรงหนึ่งมีรัศมีของการวนที่ใหญ่กว่า โดยกำหนดให้มีลักษณะของรูปทรงที่คล้ายเสา และมีขนาดรัศมีความกว้างที่ใหญ่เล็กต่างกัน เพื่อสื่อแสดงถึงการมีหรือการแบกยึดสิ่งหนาหนักที่ว่างเปล่าเอาไว้ของมนุษย์

6.2.6 ผลงานชิ้นที่ 6 “พิจารณาปิติ”

ภาพที่ 6 : “พิจารณาปิติ” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 28 x 32 x 34 ซม.

ผู้เขียนได้นำรูปทรงของคนที่กำลังนั่งสมาธิมาตัดแบ่งครึ่งในแนวดิ่ง และเกิดระนาบขึ้นตรงรอยที่ถูกตัดแบ่งออก ซึ่งจะมีลักษณะของพื้นผิวที่เรียบเนียน อันสื่อแสดงถึงความสงบที่เกิดขึ้นจากการทำสมาธิที่อยู่ภายในของผู้ปฏิบัติ โดยรูปทรงทั้งสองที่ถูกตัดแบ่งออกจะอยู่ในลักษณะหันด้านในที่เป็นระนาบเข้าหากัน ระนาบและเส้นเฉียงออกที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้เหมือนอาการของคนที่ผละตัวออกจากกัน หรือจากอาการตกใจ เพื่อพิจารณาตนให้สามารถเห็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นและได้รับจากปิติของตนได้ด้วยตนเอง

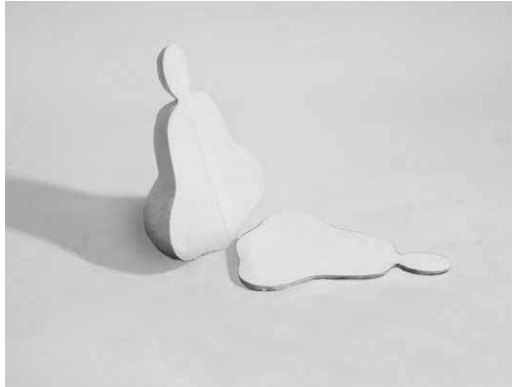
6.2.7 ผลงานชิ้นที่ 7 “คล้ายปิติ”

ภาพที่ 7 : “คล้ายปิติ” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 28 x 32 x 34 ซม.

ผู้เขียนได้นำรูปทรงของคนที่กำลังนั่งสมาธิมาตัดแบ่งครึ่งในแนวตั้ง โดยรูปทรงทั้งสองที่ถูกตัดแบ่งออกจะอยู่ในลักษณะหันด้านภายนอกเข้าหากัน ซึ่งเป็นการย้ายแกนของรูปทรงออกจากกัน เพื่อสื่อแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงจากจุดที่เคยอยู่, การเปลี่ยนแปลงรูปทรงจากการแบ่งแยกกัน การกลับด้านในสู่ด้านนอก เผยให้เห็นระนาบภายในที่มีความเรียบเนียนจากอารมณ์ของสมาธิปรากฏอยู่ทางด้านนอก อันเป็นผลจากการที่รู้สึกเบื่อหน่ายในปิติ

6.2.8 ผลงานชิ้นที่ 8 “เห็นอนิจจังในปิติ”

ภาพที่ 8 : “เห็นอนิจจังในปิติ” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 32 x 50 x 34 ซม.

โดยผลงาน “เห็นอนิจจังในปิติ” เป็นรูปทรงครึ่งหนึ่งของคนนั่งสมาธิกำลังพิจารณาเห็นถึงความไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกในปิติของตน ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งรูปทรงคนนั่งสมาธิออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ในลักษณะอาการที่ผละออก อีกส่วนหนึ่งเป็นแผ่นระนาบที่มีเส้นรูปร่างคนนั่งสมาธิวางนอนอยู่บริเวณพื้นคล้ายเป็นเงาที่เกิดขึ้นของรูปทรงแรก อันเป็นการได้เห็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลงไปของปิติจากการที่ได้พิจารณาของตน

6.2.9 ผลงานชิ้นที่ 9 “สลายปิติ”

ภาพที่ 9 : “สลายปิติ” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 32 x 32 x 34 ซม.

เมื่อได้เห็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยงความเปลี่ยนแปลงไปของ ปิติจากการที่ได้พิจารณาแล้ว ผู้เขียนจึงได้นำรูปทรงคนนั่งสมาธิมาตัดแบ่งออกเป็น ส่วนในแนวตั้ง วางอยู่ในลักษณะที่คล้ายกับกำลังแยกออกจากกัน, ผละออกจาก กันในทุกทิศทาง ซึ่งเป็นการแตกออกของรูปทรงที่มีความเป็นระเบียบ และดูแล้ว มีความสมมาตร เพื่อสื่อให้เห็นถึงการปฏิบัติฯ ที่มีกระบวนการระเบียบแบบแผนที่เป็นขั้นเป็นตอน โดยการแบ่งออกเป็นสี่ส่วนนี้มาจากการปฏิบัติอานาปานสติภาวนา มีทั้งสิ้น 4 หมวด และแต่ละหมวดมีทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ผู้เขียนจึงได้นำมาเป็นจำนวน ในการแบ่งตัวของรูปทรง

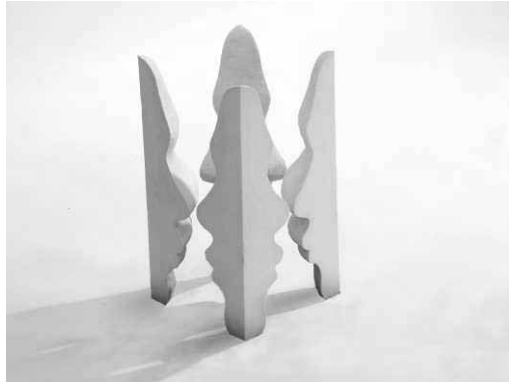
6.2.10 ผลงานชิ้นที่ 10 “กำหนดลม”

ภาพที่ 10 : “กำหนดลม” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 21 x 31 x 43 ซม.

ผู้เขียนได้ใช้รูปทรงจากใบหน้าบุคคลที่หมุนวนโดยรอบ ซึ่งได้ตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันเป็น 2 ส่วน แล้วหันเข้าหากัน โดยที่บริเวณที่เป็นจมูกจะอยู่ใกล้กันที่สุดระหว่าง 2 รูปทรงที่แยกออกจากกัน อันเป็นการสื่อแสดงถึงการมองสะท้อนตนจากการพิจารณากำหนดลมหายใจของตน จนกระทั่งเกิดความสงบนิ่งขึ้นจากภายในผ่านระนาบของรอยตัดที่ให้ความรู้สึกที่เรียบเนียนด้วยอารมณ์ของสมาธิ

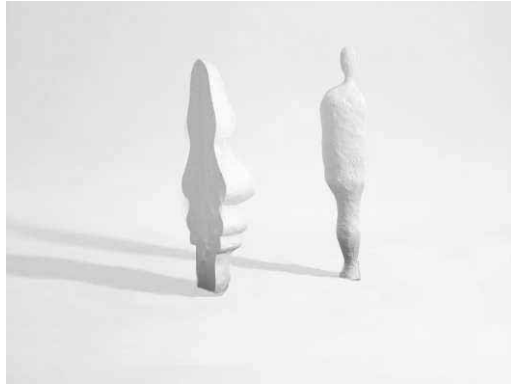
6.2.11 ผลงานชิ้นที่ 11 “มองตน”

ภาพที่ 11 : “มองตน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 24 x 24 x 43 ซม.

โดยผู้เขียนได้นำรูปทรงจากใบหน้าบุคคลที่หมุนวนโดยรอบ มาตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันเป็น 4 ส่วน แล้วหันเข้าหากันให้เส้นรอบนอกของรูปทรงคล้ายรูปทรงสี่เหลี่ยม อันเป็นการส่งเสริมให้ลักษณะพื้นผิวระนาบรอยตัดภายในที่เผยออกสู่ภายนอกดูเรียบเนียน และสามารถแสดงถึงความเป็นระบบระเบียบจากการที่ได้ฝึกปฏิบัติ อีกทั้งรูปทรงใบหน้าหมุนวนที่ถูกตัดแยกออกเป็น 4 ส่วนนั้นสามารถมองเห็นกันและกันในทุกแง่มุมทั้งด้านตรงข้าม, ด้านซ้าย และด้านขวา เพื่อสื่อแสดงให้เห็นถึงความละเอียดประณีตในการพิจารณาตนในทุกแง่มุม และทุกขณะของการกำหนดลมหายใจ

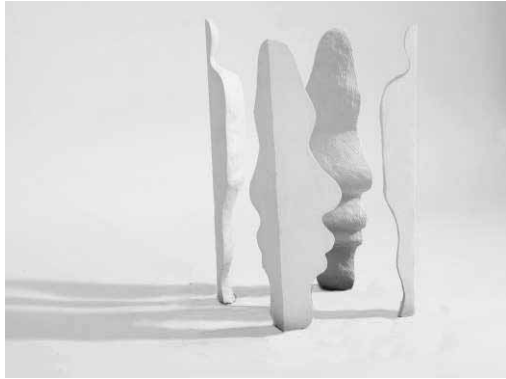
6.2.12 ผลงานชิ้นที่ 12 “เห็นตน”

ภาพที่ 12 : “เห็นตน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 21 x 31 x 45 ซม.

ในผลงาน “เห็นตน” มีรูปทรง 2 รูปทรง คือรูปทรงครึ่งหนึ่งของศีรษะมนุษย์ กับรูปทรงครึ่งหนึ่งของมนุษย์ที่หมุนวนเช่นเดียวกัน โดยมีขนาดเท่าๆ กัน หันเข้าหากัน ที่ด้านหลังเป็นระนาบ เพื่อสื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจิตจะกำหนดให้เกิดนิมิตอย่างไรขึ้นมาก็ตาม และไม่มีความแตกต่างในสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรูปทรงลักษณะ หรือสิ่งใดๆ ก็ตามที่จิตได้กำหนดขึ้นนั้น เนื้อแท้แห่งสาระสำคัญควรจะอยู่ที่การกำหนดลมหายใจเข้าออกของตนจนเกิดเป็นสมาธิ สำหรับใช้ในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นโดยเฉพาะต่อการพิจารณาตนเอง

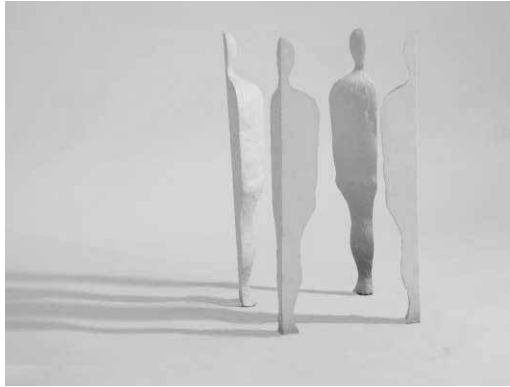
6.2.13 ผลงานชิ้นที่ 13 “เห็นตน คลายตน”

ภาพที่ 13 : “เห็นตน คลายตน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 24 x 24 x 45 ซม.

ผู้เขียนใช้รูปทรง 2 รูปทรง คือรูปทรงครึ่งหนึ่งของศีรษะมนุษย์ กับรูปทรงครึ่งหนึ่งของมนุษย์ที่หมุนวนเช่นเดียวกัน นำมาตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันอีกครั้งหนึ่งเป็น 2 ส่วน ซึ่งจะมีทั้งสิ้น 4 รูปทรงย่อยจากรูปทรงหลัก 2 รูปทรง แล้วหันเข้าหากันให้เส้นรอบนอกของรูปทรงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม อันสามารถแสดงถึงความเป็นระเบียบระบียบจากการที่ได้ฝึกปฏิบัติ โดยรูปทรงทั้ง 4 รูปทรง สามารถมองเห็นกันในทุกแง่มุม เพื่อสื่อแสดงให้เห็นถึงความประณีตในการพิจารณาตนทุกแง่มุม และทุกขณะของการกำหนดลมหายใจจากการกำหนดสร้างนิมิตขึ้น

6.2.14 ผลงานชิ้นที่ 14 “คนเดือนตน”

ภาพที่ 14 : “คนเดือนตน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 24 x 24 x 45 ซม.

โดยผู้เขียนได้นำรูปทรงจากมนุษย์ที่หมุนวนโดยรอบ มาตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันเป็น 4 ส่วน แล้วหันเข้าหากันให้เส้นรอบนอกของรูปทรงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม เป็นการเผยลักษณะพื้นผิวระนาบรอยตัดที่เรียบเนียนภายในออกสู่ภายนอก ซึ่งสามารถสื่อแสดงถึงความสงบระงับภายในจากการที่ได้ฝึกปฏิบัติ อีกทั้งรูปทรงมนุษย์ที่หมุนวนที่ถูกตัดแยกออกเป็น 4 ส่วนนั้น สามารถสะท้อนเห็นซึ่งกันและกันในทุกแง่มุมทั้งด้านตรงข้าม, ด้านซ้าย และด้านขวา เพื่อสื่อแสดงให้เห็นถึงความละเอียดประณีตในการพิจารณาตนในทุกแง่มุม

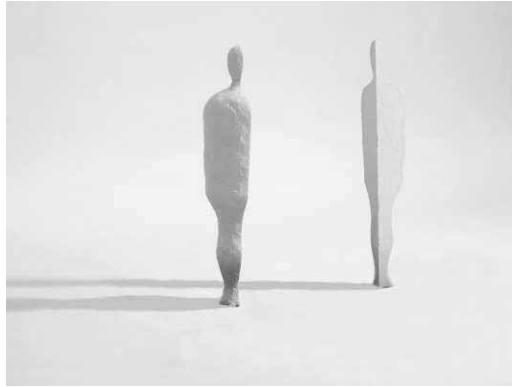
6.2.15 ผลงานชิ้นที่ 15 “สะท้อนตน”

ภาพที่ 15 : “สะท้อนตน” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 12 x 40 x 45 ซม.

โดยผู้เขียนได้นำรูปทรงจากมนุษย์ที่หมุนวนโดยรอบ มาตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันเป็น 2 ส่วน แล้วแยกออกจากกันในลักษณะที่ปกติ หรือแค่ให้ห่างกัน คือด้านภายในที่เป็นระนาบจะหันเข้าหากัน อยู่ในอาการที่สงบนิ่งจากลักษณะของระนาบที่ขนานกันของทั้ง 2 รูปทรงที่แยกมาจากรูปทรงเดียวกัน เป็นการสื่อแสดงถึงความรู้สึกของการเห็นความว่างที่เกิดขึ้นภายในตน หรือได้แทรกซึมอยู่กับร่างกายที่มองเห็นอยู่ของตน ซึ่งเป็นความธรรมดาที่อยู่ในกฎความเป็นไปของธรรมชาติอยู่แล้ว

6.2.16 ผลงานชิ้นที่ 16 “บางส่วนที่หายไป”

ภาพที่ 16 : “บางส่วนที่หายไป” เทคนิค : ปูนปลาสเตอร์ ขนาด : 12 x 40 x 45 ซม.

ผู้เขียนได้พัฒนาผลงาน “บางส่วนที่หายไป” ต่อเนื่องมาจากผลงาน “สะท้อนตน” โดยได้นำรูปทรงจากมนุษย์ที่หมุนวนโดยรอบ มาตัดแยกในแนวตั้งออกจากกันเป็น 2 ส่วน แต่ในรูปทรงด้านหนึ่งจะตัดออกให้หายไปครึ่งหนึ่งแล้วแยกออกจากกันในลักษณะที่ปกติ หรือแค่ให้ห่างกัน คือด้านภายในที่เป็นระนาบจะหันเข้าหากัน อยู่ในอาการที่สงบนิ่งจากลักษณะของระนาบที่ขนานกัน เป็นการสื่อแสดงถึงความรู้สึกของการเห็นความว่างที่เกิดขึ้นภายในตน อีกทั้งยังสามารถที่จะเริ่มละวาง หรือคืนสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นตัวตนให้กับธรรมชาติได้ในบางส่วนแล้ว นับเป็นความสงบที่เกิดขึ้นจากการที่มี (กิเลส) บางส่วนได้หายไป

7. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมโครงการ เมื่อข้าพเจ้าได้โคจรหมุนรอบตนเองขึ้น เพื่อเป็นการพิจารณาสำรวจตนเอง คอยเตือนสติของตนเอง และการเกิดมีความสงบสุขภายในจิตใจของตน ซึ่งจากการสร้างสรรค์นี้ผู้เขียนจึงได้พบว่า

ความแตกต่างในสิ่งใดๆ ก็ตามทีจิตได้กำหนดให้แตกต่างกันนั้นไม่สำคัญ เท่ากับเนื้อแท้แห่งสาระสำคัญของการกำหนดกลมกลืนใจเข้าออกจนเกิดเป็นสมาธิและสามารถที่จะบังคับได้ (ผลงานชิ้นที่ 1 “นิมิตเสมือน”) อีกทั้งในเรื่องของความปิติและความสุขที่ได้รับในเบื้องต้น หากยังไม่สามารถควบคุมได้ จะส่งผลให้การปฏิบัติในขั้นต่อไปต้องหยุดชะงักลง และไม่มีการพัฒนาต่อไป (ผลงานชิ้นที่ 2 “ดื่มด่ำในปิติ” และผลงานชิ้นที่ 3 “พอใจในสุข”) ซึ่งมนุษย์พึงควรที่จะสำรวจพิจารณาตนเองให้เห็นสาระสำคัญจากความว่างของสิ่งต่างๆ แม้ว่าสิ่งนั้นๆ จะเป็นตนเองก็ตาม (ผลงานชิ้นที่ 4 “มีจึงมี”) และเมื่อพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวแล้ว หรือแม้กระทั่งในความรู้สึกก็ตาม หากมีหรือแบกยึดสิ่งต่างๆ เอาไว้มาก ย่อมไม่ก่อให้เกิดผลดีอย่างใด เพราะกว่าที่จะพิจารณา จะคิด และจะระลึกถึงสิ่งต่างๆ ที่ตนเองมีอยู่ อันเป็นภาระหนักสำหรับการดำเนินชีวิต หากสามารถลดสิ่งต่างๆ ลงไปได้บ้างก็จะมีความสุขสบายขึ้น (ผลงานชิ้นที่ 5 “มากจึงมาก น้อยจึงน้อย”)

เมื่อได้ศึกษาคู่มือการปฏิบัติอานาปานสติภาวนา และได้สร้างสรรค์เป็นผลงานประติมากรรม 5 ชิ้นแรกนั้น โดยจะเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการสร้างสรรค์ข้อที่ 1 คือเพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมจากการศึกษาเนื้อหาสาระจากคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา และในการสร้างสรรค์ผลงานตั้งแต่ชิ้นที่ 6 เป็นต้นไป ผู้เขียนได้สร้างสรรค์จากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาคู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา โดยจะเป็นการนำรูปทรงศีรษะของมนุษย์ รูปทรงมนุษย์เต็มตัว และรูปทรงของมนุษย์ที่กำลังเกิดปิตอันได้รับจากการนั่งสมาธิมาใช้ในการสร้างสรรค์ อันสื่อแสดงถึงการพิจารณาตนเองในแง่มุมที่แตกต่างกัน ซึ่งได้นำรูปทรงเหล่านี้มาตัดแบ่งออกเป็นส่วนๆ ในแนวตั้ง ออกเป็นครึ่งหนึ่งและเศษหนึ่งส่วนสี่ของรูปทรง เพื่อสื่อแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาสิ่งต่างๆ โดยสามารถละวางได้มากขึ้นตามลำดับของการปฏิบัติ กับการพิจารณาสำรวจตนเองอย่างทั่วถึงในโครงสร้างรูปทรงจากสี่เหลี่ยม ซึ่งการแบ่งออกเป็นสี่ส่วนนี้มาจากการปฏิบัติอานาปานสติภาวนาที่มีทั้งสิ้น 4 หมวด และแต่ละหมวดมีทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ผู้เขียนจึงได้นำมาเป็นจำนวนในการแบ่งตัวออกของรูปทรง และจากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาคู่มือฯ นี้ เป็นการ

บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการสร้างสรรค์ข้อที่ 2 คือเพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมที่สื่อแสดงถึงการพิจารณาสำรวจตนเอง การคอยเตือนสติของตนเอง และการเกิดความสงบสุขภายในจิตใจของตน

หลังจากที่ได้สร้างสรรค์ผลงานโครงการเมื่อข้าพเจ้าได้โคจรหมุนรอบตนเองแล้ว ผู้เขียนยังมีความปิติที่ฟุ้งซ่าน ยังคงจ่อมจมอยู่กับความสุขที่ไม่ใช่ความสุขที่จริงแท้ ยังคงหลงลืมปัจจัยของเหตุและผลต่างๆ ยังคงสะสมข้าวของเครื่องใช้ และความรู้สึกต่างๆ อยู่ และได้แต่เพียงกำหนดลมหายใจเข้าออกให้สามารถควบคุมจิตใจและร่างกายให้เป็นปกติสุขอยู่ได้ ซึ่งก็ยังคงทำได้เพียงเท่านี้ หากแต่สิ่งที่ได้เริ่มต้นที่จะได้ล่วงรู้ว่สิ่งที่คิดเห็นอยู่นั้นควรจะเป็นไปเช่นใด หรืออย่างไร โดยจะได้ฝึกฝน พิจารณา และสำรวจ เพื่อพัฒนานตนเองต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

เข็มรัตน์ กองสุข. 2549. **ประติมากรรมแห่งชีวิต**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

นนทิวรรณ จันทนะผะลิน. 2544. **เงาสะท้อนแห่งความปรารถนา**. กรุงเทพฯ: Amarin Printing and Publishing.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2551. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. ม.ป.ป. **คู่มือปฏิบัติอานาปานสติภาวนา**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2550. **การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 53**. ม.ป.ท.: Plan Printing.

_____. 2551. **การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 54**. ม.ป.ท.: Plan Printing.

วิชัย สิทธิรัตน์. 2550. **ประติมากรรม : บุชาครู**. กรุงเทพฯ: Amarin Printing and Publishing.

ภาคผนวก

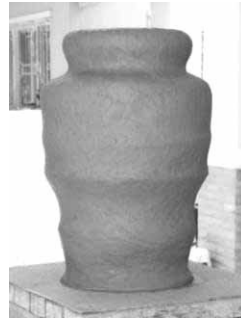
แบบร่างผลงาน

การร่างแบบสำหรับทำแม่แบบขึ้นรูปผลงาน

แม่แบบสำหรับขึ้นรูปผลงาน

การขึ้นรูปด้วยระบบเส้นรอบนอก 8 ทิศทาง

การทำแม่พิมพ์

การหล่อผลงาน